

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับบทบาทคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์

จัดทำโดย นายชูชาติ อินสว่าง

รหัส ๖๑๐๖๑๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖

วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับบทบาทคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์

นายชูชาติ อินสว่าง*

ความนำ

สหกรณ์นับเป็นองค์กรธุรกิจแบบหนึ่ง ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจเกือบทุกด้าน ตั้งแต่การผลิต การจำหน่ายและการบริโภค หากสามารถทำให้ ขบวนการทางสหกรณ์มีประสิทธิภาพแล้ว จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ได้มี บทบัญญัติเพื่อเป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบาย ในการบริหารราชการแผ่นดิน เกี่ยวกับสหกรณ์ ในมาตรา ๗๕ วรรค ๓ บัญญัติว่า “รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพ ให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่างๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน” หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มาตรา ๒๕๗ ฉ ด้านเศรษฐกิจ (๔)บัญญัติว่า “สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน”

โครงสร้างสหกรณ์ สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่สามารถ ร่วมกันบริหารงานสหกรณ์ได้ จึงต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อทำหน้าที่ บริหารงานสหกรณ์โดยมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมถึงกำกับ ดูแลและติดตามการปฏิบัติงานของ ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สามารถเอื้อประโยชน์ แก่บรรดาสมาชิกและบรรล่วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์มีบทบาท สำคัญในการบริหารงานสหกรณ์ มิให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์ ตามข้อบังคับของสหกรณ์ในกรณีที่ สหกรณ์ได้รับความเสียหาย คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ สหกรณ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นๆ เช่นประมวลกฎหมาย ที่ดิน พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ ฟอกเงิน พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน ฯลฯ

* อดีตสมาชิกสภาปฏิรูปประเทศ อดีตสมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ อดีตผู้จัดการสหกรณ์ การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด ประธานชมรมสหกรณ์ภาคเกษตรแห่งประเทศไทย

ดังนั้นเพื่อให้คณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ กำกับ ดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จึงควรมนำ “หลักนิติธรรม” มาใช้เป็นองค์ประกอบเพื่อให้สหกรณ์เจริญพัฒนาไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน

หลักนิติธรรม

แนวความคิดเรื่อง หลักนิติธรรม (THE RULE OF LAW) เริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นที่ประเทศอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ โดยปรากฏหลักเกณฑ์อยู่ในกฎบัตรแมกนาคาร์ตา (MAGNACARTA) ค.ศ. ๑๒๑๕ อันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีของอังกฤษ และได้รับการพัฒนาต่อมาจนเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกโดยศาสตราจารย์เอ.วี.ไดซี (Albert Venn Dicey) แห่งมหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ดที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของอังกฤษในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียมหาราชินีนาถ ไดซีได้ให้ความหมายของ THE RULE OF LAW ไว้อย่างกระชับชัดเจนโดยกล่าวว่า “THE RULE OF LAW” มีความสำคัญ ๓ ประการ คือ^๑

ประการแรก ต้องไม่มีการใช้ระบบพระราชอำนาจคือ บุคคลทุกคนพึงได้รับการพิจารณาพิพากษาโทษโดยศาลยุติธรรม ไม่มีบุคคลใดจะถูกลงโทษ เว้นแต่บุคคลนั้นได้กระทำอันขัดต่อกฎหมายเท่านั้น การนำตัวบุคคลใดไปลงโทษโดยประการอื่นย่อมเป็นการมิชอบ

ประการที่สอง บุคคลทุกคนเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมาย กล่าวคือไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายหรือมีอภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร มีสถานะอย่างไร ย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายของแผ่นดินและอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมตามปกติและ

ประการสุดท้าย รัฐธรรมนูญ (ของอังกฤษ) นั้นมิใช่เป็นที่มาแห่งกฎหมายหากแต่เป็นผลแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ การที่บุคคลมีสิทธิเสรีภาพประการต่าง ๆ นั้นหาใช่เพราะรัฐธรรมนูญยอมรับไม่ หากแต่เพราะมีศาลยุติธรรมยอมรับบังคับให้

ความหมายทั้ง ๓ ประการของ “THE RULE OF LAW” ตามที่ไดซีให้อธิบายไว้ได้รับทั้งการสนับสนุนและวิพากษ์วิจารณ์ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

Lon Fuller นักปรัชญาทางกฎหมายชาวสหรัฐฯ มีบทบาทในพัฒนาการที่สำคัญต่อมาของเรื่องนี้กล่าวคือได้วางคุณสมบัติของหลักนิติธรรมไว้แปดประการไว้ในหนังสือชื่อคุณธรรมของกฎหมาย (Morality of Law) ว่ากฎหมายที่ก่อรูปด้วยหลักนิติธรรมพึงมีลักษณะ ดังนี้

๑. กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นการทั่วไป

^๑ วารสารยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน ๒๕๕๕ หลักนิติธรรม (THE RULE OF LAW) โดย ศาสตราจารย์พิเศษธานีรินทร์ กรัยวิเชียร องคมนตรี

๒. กฎหมายต้องเป็นสิ่งที่คนทั่วไปสามารถรับรู้ได้
  ๓. กฎหมายต้องกำหนดสำหรับกาลอนาคต และไม่ย้อนบังคับกับการในอดีต
  ๔. กฎหมายต้องมีความกระจ่าง
  ๕. กฎหมายต้องไม่ขัดแย้งกันเอง
  ๖. กฎหมายต้องไม่บังคับในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
  ๗. กฎหมายต้องมีเสถียรภาพและไม่เปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป
  ๘. กฎหมายต้องสอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกับการปฏิบัติตามกฎหมาย
- โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ^๒

แนวคิดนี้ทำให้เห็นได้ว่าหลักนิติธรรมมีพัฒนาการขยายกรอบจากการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้ประเทศปกครองด้วยกฎหมาย ขยายมาสู่ความพยายามกำหนดลักษณะของกฎหมาย

หลักนิติธรรมในประเทศไทย

หลักนิติธรรมในประเทศไทยปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น เมื่อมีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญครั้งแรก โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กล่าวถึงหลักนิติธรรมในหมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๓ ส่วนที่ ๒ บัญญัติว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

มาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ของบุคคล ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้กฎหมายดังกล่าวต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ หรือจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้และต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ”

จากร่างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยข้างต้น จะเห็นได้ว่าลำพังแต่มีกฎหมายเป็นหลักในสังคมหรือในประเทศนั้นยังไม่เพียงพอ เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมายขึ้น และผู้สร้างกฎหมายซึ่งเป็นมนุษย์ปุถุชน ย่อมมีทั้งดีและไม่ดีมีอคติมีฉ้อฉล มนุษย์อาจใช้กฎหมายสร้างความไม่เป็นธรรม ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม ใช้กฎหมายสร้างความถูกต้องให้กับตนเอง

^๒ Colleen Murphy “A Moral Theory of Political Reconciliation”, Cambridge University Press 2010, pp. 42-43

หรืออื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ดังนั้น กฎหมายจึงต้องอยู่ภายใต้หลักพื้นฐานบางประการ ซึ่งก็คือ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) และกฎหมายซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นต้องมีหลักไว้ให้ยึด หากกฎหมายออกนอกหลักที่ปักไว้ก็ไม่ใช่กฎหมาย ดังนั้น การออกกฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย การตีความกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ต้องอยู่ภายใต้หลักยึดนี้ซึ่งก็คือ หลักนิติธรรมหากออกนอกหลักก็ไม่มีผลใช้บังคับ

ศาสตราจารย์ดร.วิษณุ เครืองาม^๓ ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมไว้ว่า “หลักนิติธรรม หมายถึง กฎหมายเป็นใหญ่มีความเสมอภาค และในกรณีเกิดข้อพิพาทขึ้น ต้องระงับคดีโดยศาล โดยพิจารณาคดีเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติไม่ออกกฎหมายลงโทษย้อนหลัง ให้ออกาส่นำพยานเข้าสืบหรือที่เรียกว่า Fair trial ซึ่งเป็นหัวใจของหลักนิติธรรม”

ศาสตราจารย์ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ^๔ ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมไว้ว่า “หลักนิติธรรมมีอยู่ ๔ ประการ คือ ประการแรก องค์ประกอบด้านสาระ ซึ่งหมายถึง หลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ประการที่สอง องค์ประกอบด้านกระบวนการในการใช้กฎหมาย หมายถึง รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้ตามวิธีการ รูปแบบ เวลาและสถานที่ ประการที่สามองค์ประกอบด้านองค์กร หมายถึง การแบ่งแยกอำนาจและความเป็นอิสระของตุลาการ ประการที่สี่องค์ประกอบด้านเป้าหมายซึ่งหมายถึงการใช้การตีความกฎหมาย และด้านการตัดสินคดีนั้นต้องมุ่งสร้างความยุติธรรมให้เกิดความเที่ยงธรรม”

ศาสตราจารย์ดร. กำชัย จงจักรพันธ์^๕ ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมไว้ว่า “หลักนิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายอันหมายรวมถึง การบัญญัติกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งต่อหลักนิติธรรม หรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย หลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายจะถูกล่วงละเมิดมิได้หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมผลก็คือการใช้บังคับไม่ได้หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งหลักนิติธรรม คือหลักที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง อยู่เหนือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีองค์ประกอบหรือสาระสำคัญคือ

^๓ วิษณุ เครืองาม, ๒๕๕๓, ปาฐกถาสาธารณะเรื่อง “การใช้หลักนิติธรรมในประเทศไทย”, สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๓.

^๔ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ๒๕๕๒, “หลักนิติธรรมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย”, ใน วารสารพระธรรมนุญ, เล่มที่ ๔๙ ฉบับหลักนิติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒, หน้า ๙๗-๑๐๑.

^๕ กำชัยจงจักรพันธ์ (ประธานคณะกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ), ๒๕๕๖, บรรยายร่างข้อเสนอเรื่อง “หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน”, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ณ โรงแรมรามาร์คเดนมส์.

๑. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป
๒. กฎหมายจะบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาและมีโทษย้อนหลัง หรือมีโทษย้อนหลังหนักกว่าเดิมไม่ได้
๓. ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาเด็ดขาดว่ามีความผิด
๔. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดีของตุลาการ
๕. รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจและต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้เท่านั้น
๖. กฎหมายต้องไม่ยกเว้นความผิดให้แก่การกระทำของบุคคลหรือคณะบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ล่วงหน้าโดยเฉพาะ

บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกเพื่อให้ทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์แทนมวลสมาชิก โดยพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้ามั่นคง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่มวลสมาชิก จึงถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของสหกรณ์เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารงานสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์และบทบาท ภารกิจ หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ

ความหมายของสหกรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้นำสหกรณ์ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิตาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ความว่า “... สหกรณ์นี้มีความหมายคำว่า สห ก็ด้วยกัน กรณ์ การทำ ทำงานทำกิจการต่าง ๆ หมายความว่า สหกรณ์แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมากเพราะจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมองและงานการที่ทำด้วยใจทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”^๖

๖ จากหนังสือราชบัณฑิตยสถาน ที่ รก ๐๐๐๔/๘๐๐ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๐

พระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔ กำหนดนิยาม คำว่า สหกรณ์คือ คณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป สหกรณ์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือมีถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน หรืออยู่ในหน่วยงานเดียวกันการดำเนินงานของสหกรณ์จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะการประกอบอาชีพมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่บรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ รวมถึงได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์

หลักธรรมาภิบาลในสหกรณ์

การบริหารจัดการสหกรณ์ที่ดีมีธรรมาภิบาลนั้นสหกรณ์เองจะต้องสร้างความสมดุล โดยการ เชื่อม องค์ประกอบ ๓ ด้านภายในสหกรณ์เข้าด้วยกัน คือ ด้านสมาชิกผู้ให้บริการ ด้านการจัดการ ธุรกิจ และด้านการบริหาร งานสหกรณ์ให้ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความมั่นคง โดยส่งเสริม ให้ทั้ง ๓ องค์ประกอบยืนอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการ คือ^๗

๑. หลักนิติธรรม สหกรณ์จะต้อง มีการกำหนด ทบทวนระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึงการ ขอแก้ไข เพิ่มเติมปรับปรุงกฎหมายสหกรณ์ ที่ต้องถือใช้ปฏิบัติ ให้ ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับ ของ บรรดาสมาชิก และสมาชิกมีความยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎกติกา

๒. หลักคุณธรรม สหกรณ์จะต้องดำเนินการโดยการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงรังคให้ ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียซึ่งได้แก่สมาชิกคณะกรรมการดำเนินการ พนักงานฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบ กิจการสหกรณ์ ยึดถือคุณธรรมสหกรณ์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นตัวอย่างได้แก่ ความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทนมีระเบียบวินัย มีความจริงใจและสุจริต จนเป็นนิสัย

๓. หลักความโปร่งใส เป็นหลักการที่ใช้ในการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนใน สหกรณ์สหกรณ์จะต้องปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส เปิดเผยโดยเฉพาะการรายงาน ข้อมูลทางการเงินและบัญชีที่ละเอียดถี่ถ้วนถูกต้องเป็นจริงให้สมาชิกทราบจัดให้คณะผู้ตรวจการสอบ กิจการสหกรณ์ที่มีอิสระในการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้อย่างแท้จริง

๔. หลักการมีส่วนร่วม สหกรณ์จะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเปิด โอกาสให้สมาชิกสหกรณ์มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอข้อคิดเห็นในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญๆ ของ สหกรณ์ โดยเฉพาะเรื่องการทำธุรกิจของสหกรณ์จะต้องส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

๗ วัลลภ สุขมี <https://www.gotoknow.org>

ร่วมปฏิบัติร่วมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติและร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับสหกรณ์

๕. หลักความรับผิดชอบ ทุกฝ่ายในสหกรณ์จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั้งปวงของสหกรณ์คนในขบวนการสหกรณ์จะต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อสังคมด้วยตามค่านิยมสหกรณ์และหลักการสหกรณ์ มีความเอาใจใส่ต่อชุมชน สหกรณ์ต้องตระหนักถึงภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อมีต่อชุมชนที่สหกรณ์นั้นๆ ตั้งอยู่ การทำธุรกิจที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมไม่เอาเปรียบชุมชน แบ่งปันส่วนเกินที่ได้จากการทำธุรกิจเพื่อสาธารณประโยชน์ให้ชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่

๖. หลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการสหกรณ์ต้องคำนึงถึงทุนที่มีในสหกรณ์ ทั้งส่วนที่เป็นเงินทุน ทุนทางทรัพย์สิน และทุนทางปัญญาหรือทุนมนุษย์สหกรณ์จะต้องทำให้เกิดประโยชน์แก่บรรดา สมาชิกโดยส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เน้นความประหยัด ใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าจัดหาสินค้าและบริการ จำเป็นและมีคุณภาพ มาขายในราคาพอคุ้มทุนไม่แสวงหากำไร แต่ทำเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดย ส่วนรวมไม่เน้นกำไรแต่ต้องชนะใจสมาชิก

ความจำเป็นที่ต้องมีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาชิกรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นโดยร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเงินทุนการผลิตและการจำหน่ายเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจึงเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่สามารถร่วมกันบริหารงานสหกรณ์ได้จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง หรือสรรหาสมาชิกซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์โดยพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้ามั่นคง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่มวลสมาชิก

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๐ วรรคแรก ซึ่งกำหนดให้สหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คน และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน ๑๔ คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกนอกจากนี้ ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติสหกรณ์กล่าวคือ ให้กรรมการดำเนินการเลือกตั้งระหว่างกันเองขึ้นดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการ 1 คนหรือหลายคน เลขานุการ ๑ คน และ/หรือเหรัญญิก ๑ คน นอกนั้นเป็นกรรมการ และปิดประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน ณ สำนักงานของสหกรณ์ทั้งนี้ สหกรณ์จะจัดให้มีการ

เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการอย่างไรนั้น ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและความเหมาะสม รวมทั้งคำนึงถึงสิทธิของสมาชิกในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ และต้องไม่ขัดกับกฎหมาย และข้อบังคับ สหกรณ์ เช่น สหกรณ์ที่มีขนาดใหญ่และมีสมาชิกจำนวนมาก อาจใช้วิธีการให้สมาชิกในแต่ละเขต หรือพื้นที่ลงคะแนนเลือกตั้ง หรือสรรหาบุคคลที่จะเป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในเบื้องต้นก่อนกำหนด วันประชุมใหญ่ของสหกรณ์ แล้วนำเสนอรายชื่อบุคคลเหล่านั้นต่อที่ประชุมใหญ่สหกรณ์เพื่อเลือกตั้ง เป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต่อไป เป็นต้น ด้วยวิธีการนี้สหกรณ์สามารถกระทำได้ต่อเมื่อมีการ กำหนดระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยการสรรหาบุคคลเพื่อเข้ารับการเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการ โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์แล้ว

คุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นอกจากจะต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์และได้รับเลือกตั้งจาก ที่ประชุมใหญ่สหกรณ์แล้วควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. มีความศรัทธาในแนวคิดคุณค่า อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
๒. ประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น
๓. อุทิศตนเพื่องานสหกรณ์ด้วยความสุจริตเสียสละ และมีความรับผิดชอบ
๔. มีภาวะผู้นำมีความพร้อมและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์
๕. รับฟังความคิดเห็น และยอมรับในเหตุผลของผู้อื่น
๖. มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และด้านอื่น ๆ

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๐ วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ในวาระเริ่มแรก เมื่อครบ ๑ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ออกจากตำแหน่งเป็นจำนวน ๑ ใน ๒ ของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งหมด โดยวิธีจับสลากและให้ถือว่าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม วาระ รวมถึง มาตรา ๕๐ วรรคสามให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับ เลือกตั้งอีกได้แต่ต้องไม่เกิน ๒ วาระติดต่อกันนอกจากนี้ ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่อง ดังกล่าวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติสหกรณ์กล่าวคือ ภายหลังให้กรรมการดำเนินการออกจาก ตำแหน่งโดยวิธีจับสลาก ในปีต่อไปให้กรรมการดำเนินการที่อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ หรืออยู่นาน

ที่สุุดออกจากตำแหน่งสลับกันไปทุก ๆ ปีและเมื่อครบกำหนดแล้วหากยังไม่มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการดำเนินการชุดใหม่ ให้คณะกรรมการดำเนินการชุดเดิมรักษาการจนกว่าจะมีการเลือกตั้ง คณะกรรมการดำเนินการชุดใหม่แต่ต้องไม่เกิน ๑๕๐ วัน นับแต่วันครบวาระในกรณีที่กรรมการ ดำเนินการต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้กรรมการดำเนินการที่ได้รับเลือกตั้งใหม่อยู่ในตำแหน่งได้ เช่นเดียวกับกรรมการดำเนินการชุดแรก และดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา ๕๐ วรรคสองการพ้น จากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยสาเหตุหลายประการ ดังนี้

๑. การพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

พระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๐ วรรคสอง และวรรคท้าย กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระเมื่อ

- (๑) อยู่ในตำแหน่งครบ ๒ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง หรือ
- (๒) อยู่ในตำแหน่งครบ ๑ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง แล้วถูกจับสลากออกจากตำแหน่ง หรือ
- (๓) อยู่ในตำแหน่งครบวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทนในตำแหน่งที่ว่าง

๒. การลาออก

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทุกคน ทุกตำแหน่งมีสิทธิที่จะลาออกได้ โดยแสดงเจตนาขอ ลาออกเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการดำเนินการ หรือยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ซึ่งมีผลให้พ้น จากตำแหน่งโดยทันที เว้นแต่จะกำหนดวันที่ลาออกไว้ หากไม่เกินกว่าวาระการดำรงตำแหน่งของ กรรมการดำเนินการผู้ที่ยื่นขอลาออกก็ให้เป็นไปตามนั้น

๓. การขาดจากสมาชิกภาพ

พระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๐ วรรคแรก กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จากสมาชิก ดังนั้น กรรมการ ดำเนินการคนใดที่ขาดจากสมาชิกภาพย่อมต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันที ด้วยถือว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับ สหกรณ์แล้ว

๔. การเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำในสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดไว้ว่า กรรมการดำเนินการคนใดเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำใน สหกรณ์ คือ เป็นเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากการเป็นทั้งกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ในเวลาเดียวกันอาจก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน และการใช้อำนาจใน การพิจารณาเรื่องที่เป็นส่วนได้เสียระหว่างกรรมการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ได้

๕. การตกเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ย

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดไว้ว่า กรรมการดำเนินการคนใดตกเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ยต้องพ้นจากตำแหน่งการกระทำที่ถือเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ย คือ

- (๑) ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาเงินกู้ หรือ
- (๒) ชำระเงินต้นตรงตามเวลา แต่ชำระดอกเบี้ยไม่ตรงตามเวลา หรือ
- (๓) ชำระดอกเบี้ยตรงตามเวลา แต่ชำระเงินต้นไม่ตรงตามเวลา

๖. ที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลที่ประชุมใหญ่มีอำนาจในการถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคล ในกรณี

- (๑) กระทำโดยทุจริตต่อหน้าที่
- (๒) จงใจกระทำการใดโดยผิดกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์ กระทำ หรือละเว้นกระทำ โดยประมาทเลินเล่ออันเป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
- (๓) กระทำการใดอันเป็นการประกอบธุรกิจ ซึ่งมีลักษณะแข่งขันกับกิจการของสหกรณ์
- (๔) กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหกรณ์ หรือกิจการของสหกรณ์

ทั้งนี้ การลงมติให้ถือเสียงข้างมากของที่ประชุมใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ซึ่งมีผลให้

กรรมการดำเนินการที่ถูกที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันทีและไม่สามารถสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก เนื่องจากขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๒ (๔) สำหรับกรรมการดำเนินการที่ถูกที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนเพราะเหตุอื่นต้องพ้นจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน แต่อาจสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก

๗. นายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่งพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๒ (๔) กำหนดให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่ง ในกรณีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของตน จนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก หรือสหกรณ์มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีหรือกิจการ หรือฐานะการเงิน ตามรายงานการสอบบัญชี หรือรายงานการตรวจสอบซึ่งมีผลให้ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันที และไม่สามารถสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก เนื่องจากขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๒ (๓) ทั้งนี้ ให้กรรมการดำเนินการที่ถูกนายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติได้ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติเป็นที่สิ้นสุด

๘. ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ข้อบังคับสหกรณ์อาจกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุ ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาของแต่ละสหกรณ์ โดยระบุจำนวนครั้งที่กรรมการดำเนินการขาดประชุมแล้วมีผลต้องพ้นจาก ตำแหน่งให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการเกิดข้อขัดแย้งในภายหลัง

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสหกรณ์ พระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

มาตรา ๕๑ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินกิจการ และเป็นผู้แทนสหกรณ์ ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะมอบหมายให้ กรรมการคนหนึ่ง หรือหลายคน หรือผู้จัดการทำการแทนได้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 51 เป็นอำนาจใน การดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของ สหกรณ์

มาตรา ๕๔ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ ๑ ครั้ง ภายใน ๑๕๐ วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์นั้นอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๕๔ เป็นอำนาจในการเรียก ประชุมใหญ่สามัญ ซึ่งต้องใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประธานกรรมการ หรือ รองประธานกรรมการ หรือกรรมการคนหนึ่งคนใดจะใช้อำนาจเรียกประชุมใหญ่สามัญด้วยตนเองไม่ได้

มาตรา ๕๕ วรรคแรก เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะเรียกประชุม ใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้แต่ถ้านายทะเบียนสหกรณ์มีหนังสือแจ้งให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ หรือใน กรณีที่สหกรณ์ขาดทุนเกินกึ่งของจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่วิสามัญโดยมิ ชักช้าแต่ไม่เกิน ๓๐ วัน นับแต่วันที่สหกรณ์ทราบวรรคสอง สมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน หรือผู้แทนสมาชิกในกรณีที่มีผู้แทนสมาชิกตาม มาตรา ๕๖ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า ๕๐ คน ลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญก็ได้ วรรคท้าย ในกรณีสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกของสหกรณ์เป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ ให้ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องขอ ถ้า คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้อำนาจ หน้าที่ตามมาตรา ๕๕ เป็นอำนาจในการเรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ตามที่คณะกรรมการดำเนินการ

สหกรณ์เห็นสมควร ซึ่งต้องใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เช่นเดียวกับการเรียกประชุมใหญ่สามัญ สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกไม่สามารถเรียกประชุมใหญ่สามัญได้หากแต่ร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ให้เรียกประชุมใหญ่สามัญได้ เว้นแต่กรณีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่สามัญตามที่สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกร้องขอภายในระยะเวลาที่กำหนด นายทะเบียนสหกรณ์สามารถเรียกประชุมใหญ่สามัญได้ตามที่เห็นสมควร

นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ตามข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของสหกรณ์

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในกรณีที่กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ หรือกระทำการโดยประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์ หรือสมาชิกอันเป็นเหตุให้สหกรณ์มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีหรือกิจการ หรือฐานะการเงินตามรายงานการสอบบัญชี หรือรายงานการตรวจสอบ เป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับความเสียหาย คณะกรรมการดำเนินการต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่สหกรณ์ หากแต่พระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ จึงต้องปรับใช้กับกฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น ๆ

๑. ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินกิจการและเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอกกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือละเว้นการกระทำที่พึงกระทำจะต้องรับผิดชอบในฐานะผู้กระทำการแทนสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๒. ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญาคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจกระทำผิดทางอาญาได้โดยส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับการยกยอกทรัพย์หรือการทำและใช้เอกสาร

๓. กฎหมายอื่น ๆ นอกจากความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญาแล้วการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น ๆ เช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน เป็นต้น จึงควรให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ด้วย

จรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทยได้กำหนดจรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานที่สำคัญของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

๑. มุ่งมั่น และอุทิศตนเพื่อพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ให้ก้าวหน้า ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์และสุจริต โดยยึดมั่นอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

๒. พึ่งรักษา ปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวม และตัดสินใจบนพื้นฐานประโยชน์สมาชิกอย่างเป็นธรรม

๓. พึ่งปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด รวมถึงยึดหลักจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม

๔. มุ่งพัฒนาความรู้ ศักยภาพของตนและบุคลากรของสหกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสหกรณ์

๕. กำกับ ดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยไม่แทรกแซงสายการบังคับบัญชา แต่จะสร้างความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการปฏิบัติงาน

๖. พึ่งดูแล ใช้และรักษาทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

๗. ไม่อาศัย หรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่ง หน้าที่ในสหกรณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน ญาติพวกพ้อง

๘. หลีกเลี่ยงการทำธุรกิจส่วนตนที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับสหกรณ์เปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนที่มีในองค์กร หรือธุรกรรมใดที่ขัดกับประโยชน์ของสหกรณ์

๙. ละเว้นการให้สัญญาต่างตอบแทนแก่บุคคล องค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ผลประโยชน์ของตน

๑๐. ไม่นำเอาทรัพย์สิน อุปกรณ์บุคลากรของสหกรณ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน และพวกพ้องและไม่กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ และเป็นคู่แข่งต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

บทสรุป

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนสหกรณ์ทั้งสิ้น ๖,๘๔๔ สหกรณ์ สมาชิกรวม ๑๑,๕๗๔,๒๗๑ คน เป็นภาคเกษตรมากกว่าครึ่ง (กรมส่งเสริมสหกรณ์ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐) กรมส่งเสริมสหกรณ์ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาการสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติสหกรณ์ ๒๕๔๒ แก้ไข ๒๕๕๓ และยังมีหลักธรรมาภิบาลของกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นเครื่องมือในการประเมินการบริหารจัดการของสหกรณ์ทุกแห่งทั่วประเทศ สหกรณ์จะเจริญก้าวหน้าและพัฒนาได้ตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์แต่ละประเภทนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือ คณะกรรมการดำเนินงาน

สหกรณ์ นอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้วยังต้องสามารถนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารงาน โดยเฉพาะหลัก นิติธรรม เช่นการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับจะต้องไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติสหกรณ์ ครอบคลุมทุกธุรกิจ ใช้เป็นแนวปฏิบัติกับทุกฝ่ายในองค์กรด้วยความเที่ยงธรรม มีการควบคุมการปฏิบัติและปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ คณะกรรมการก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และมติของที่ประชุมใหญ่ หรือดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีช่องทางเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเสนอข้อคิดเห็นเพื่อการพัฒนาและแก้ไข แต่จากการศึกษาของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยคณะทำงานการเกษตรและสหกรณ์^๘ (พ.ศ. ๒๕๕๒) “พบว่าสหกรณ์อ่อนแอทางด้านบริหารจัดการ บุคลากรมีประสิทธิภาพต่ำ กรรมการและสมาชิกขาดความเข้าใจและขาดสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์ ขาดความรัก ความศรัทธา และความเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ ของสหกรณ์ ไม่สามารถพัฒนาสมาชิกให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้จริง”

---

๘ โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย รศ.ดวงพร หัชชะวณิช , รศ.บัญชา ชลาภิรมย์
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมสหกรณ์ , [Online], <http://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php>
สืบค้นวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๑
- กำชัย จงจักรพันธ์ (ประธานคณะกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ), ๒๕๕๖, บรรยาย
ร่างข้อเสนอเรื่อง “หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน”,
๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ณ โรงแรมรามาคาร์เดนส์.
- ดวงพร หัชชะวณิช, บัญชา ชลาภิรมย์ “โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย” วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔
ธานีกร กัญวิเชียร ๒๕๕๔, “หลักนิติธรรม”(The rule of Law)”, ในวารสารยุติธรรมคู่ขนาน,
เล่มที่ ๗ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๔, หน้า ๑๖
- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ, ๒๕๕๒, “หลักนิติธรรมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย”, ใน วารสาร
พระธรรมนุญ, เล่มที่ ๔๙ ฉบับหลักนิติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒, หน้า ๙๗-๑๐๑.
- พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ , ๒๕๔๔, สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, หน้า ๒๑-๒๓
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, ๒๕๖๐, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ,
บริษัทนาเพรส จำกัด, หน้า ๕, หน้า ๑๑, หน้า ๒๗, หน้า ๑๑๘
- ราชบัณฑิตยสถาน “ความหมายของสหกรณ์” ที่ รถ ๐๐๐๔/๘๐๐ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๐
วัลลภ สุขมี, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔, “ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาสหกรณ์” [Online],
<https://www.gotoknow.org/posts/428755> สืบค้นวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑
- วิชญ์ เครืองาม, ๒๕๕๓, ปาฐกถาสาธารณะเรื่อง “การใช้หลักนิติธรรมในประเทศไทย”, สมาคม
รัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๓.
- Colleen Murphy “A Moral Theory of Political Reconciliation”, Cambridge University
Press 2010, pp. 42-43

ประวัติส่วนตัว

นายชูชาติ อินสว่าง เลขประจำตัวประชาชน ๓-๑๐๐๖-๐๐๑๗๐-๕๘-๐
เกิดวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๕ อายุ ๖๖ ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๓๔/๑ หมู่ ๕ ตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
รหัสไปรษณีย์ ๗๒๑๔๐ โทรศัพท์ ๐๘-๑๘๖๗-๘๘๗๗

ประวัติการศึกษา

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ California College Of Commerce U.S.A.
ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์ (ปัจจุบัน-มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น)

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๗ ตำแหน่งพนักงานบัญชี ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาสามชุก จังหวัด
สุพรรณบุรี
- พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๖๐ ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๖๐ ประธานชมรมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘ สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ
- คณะกรรมาธิการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการ ศาสนา
  - คณะกรรมาธิการปฏิรูปสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ
และผู้ด้อยโอกาส
- พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ สมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
- คณะกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ
  - อนุกรรมาธิการคำถามพ่วง
  - คณะอนุกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจด้านการเกษตร
  - คณะอนุกรรมาธิการการแก้ไขปัญหาข้าวอย่างเป็นระบบ
  - คณะกรรมาธิการวิสามัญขับเคลื่อนการปฏิรูประบบความปลอดภัยทางถนน

รางวัลและประกาศเกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. ๒๕๓๖ รางวัลผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรดีเด่นแห่งชาติ

- พ.ศ. ๒๕๕๒ รางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงาน
ตำรวจดีเด่น (กต.ตร.ดีเด่น) กต.ตร.จังหวัด ประเภทบุคคล
- พ.ศ. ๒๕๕๓ รางวัลคนดีแทนคุณแผ่นดิน ๗๖ ต้นแบบคนดี .. สู่ ๖๐ ล้านคนดีทั่วไทย (ตัวแทน
จังหวัดสุพรรณบุรี) เครือเนชั่นกรุ๊ป โดยหนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก
- พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับคัดเลือกเป็น “ปราชญ์สหกรณ์” โครงการสหกรณ์เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕
 ธันวาคม ๒๕๕๔
- พ.ศ. ๒๕๕๕ รางวัลนักสหกรณ์ที่มีคุณค่าแห่งปี ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

